

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 200
אדר א' תשע"ט

הודאה ותפילה לגליון ה-200

בסייעתא דשמיא אנו זוכים בגליון זה לגליון המאתיים של "תיקוני עירובין", ולכן בראשית דברינו, נפתח בהודאה להש"ת על כל אשר גמלנו, וזיכה אותנו לעוסק בהלכות עירובין בהלכה למעשה אשר רק מעטים עסקו בהם, והם לא היו ידועות לשאר הציבור, ולהפוך אותם לנחלת הכלל, להלכות שנוגעות לכל אדם.

אילו פינו מלא שירה כים, ולשונו רינה כהמון גליון, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה', ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, מהלומדים והמלמדים, תורה והלכה וקיום למעשה, עד הנה עזרונו רחמיק, ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו ה' אלוקינו לנצח. ותתן לנו את כל הדברים הנצרכים להמשיך בדרך זו, להבין ולהשכיל, ללמוד וללמד ולהרחיב עוד ועוד את ידיעת התורה וההלכה, וקיומה בדקדוק ובצורה נכונה, ושיתקבלו הדברים בבתי מדרשות ובכל מקום, ולא יהיה שום טעות או מכשול ח"ו. ונהיה אנחנו וצאצאינו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, ונזכה להעמיד תלמידים הרבה, שיודעו ועושים כהלכה, ולזכות את כל כלל ישראל בתורה ובשמירת שבת כהלכתה.

מעמד התפילה על תורמי "מוקד העירוב"

השבוע עומד מעמד התפילה על תורמי "מוקד העירוב", בציון מרן החזון איש זצוק"ל, אשר יסד והעמיד את יסודות ההלכה למעשה בהלכות עירובין, ויהי רצון שזכותו תשפיע על כל התורמים, שפע ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות, ושיזכו כולם בבנים צדיקים תלמידי חכמים, וימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה.

גם לאחר סיום המגבית, מגיעות תרומות מהרבה אנשים שרוצים להיות שותפים במצוה המיוחדת והחשובה, לזכות את הציבור בשמירת השבת, ובמקביל, מתרחבת מאוד הפעילות בשטח ברחבי הארץ, בין בעירובים השכונתיים, ובין בעירובי הערים והישובים. ובס"ד נעשו הרבה דברים בשבועיים האחרונים וגם יש עוד הרבה דברים שממתנים. לא נוכל להביא כאן אפילו חצי מהדברים, אלא דברים מסוימים שיש מהם לימוד הלכתי.

הרחבת העירוב השכונתי בבני ברק, מכספי המגבית

אחד מהדברים שהוקמו בימים אלו, בעירוב השכונתי בעיר בני ברק בסוף רחוב חזון איש, היה קטע מהרחוב מחוץ לעירובים השכונתיים, מחמת שחששו בו לדין קרפף, בשנים האחרונות הוקמה שכונה חדשה בסוף רח' חזון איש (רח' האדמו"ר מנדבורנה) ונבנו כמה בניינים גדולים, מלבד שטח של כשלושה בנינים, שנשארו הר תלול שאין משתמשים בו, וגם יש בו קוצים וסלעים שמונעים מלעבור בו. בשטח זה יש יותר מבית סאתיים, וא"כ הוא קרפף שאוסר לטלטל, ואי אפשר להכניס אותו בשטח העירוב. מחמת זה היה גם קטע מהרחוב לא היה כולו בעירוב, אלא רק צד אחד של הנתבים, כי בצד הסמוך לקרפף, לא היו מחיצות או צורות הפתח. ולמרות זאת משפחות רבות היו מטלטלות בכביש שמחוץ לעירוב מחמת חוסר מודעות לגבולות העירוב המסודר. אבל בשנה זו לאחר שהבנינים החדשים התאכלסו והגיעו הרבה משפחות עם ילדים, השתנה המציאות, והרבה ילדים התחילו להסתובב בו לאורך ולרחוב. וא"כ חוסר ממנו החשש של קרפף, כי הוא משמש את הדיירים, ואפשר להכניס גם אותו, וגם את הרחוב לעירובים השכונתיים.

כעת לאחר המגבית, היה בידינו לעשות בקלות את ההרחבה הזו, וכעת העירוב כולל את כל רחוב האדמו"ר מנדבורנה, ורחוב חזון איש עד סוף הת"ת (פינת שדרות ירושלים, גבול רמת גן), וכולל כל השטח שסביב לגינת המשחקים.

תיקון מהיר לעירוב עירוני שנמצא עם בעיות המורות

דבר נוסף שנעשה בימים אלו בתיקון עירוב עירוני במקום שיש בו קהילות חרדיות של אברכים ספרדים, והיו סבורים שיש עירוב כשר סביב למקום, אך הסתפקו האם רמת כשרותו מועילה גם לבני תורה, או לפחות לבני משפחותיהם. אחד מרבני הקהילות שראה את עמודי העירוב, ולמרות שאינו עוסק בעירובין הבין שהעירוב אינו במצב טוב, קרא למוקד העירוב לבדוק טוב את העירוב, ולציון דברים שראוי לתקן בו. הבדוק הגיע והתחיל לרשום דברים שיש להדר בהם, אך לאחר שהמשיך מעט מצא שיש דברים הפוסלים את

העירוב ממש. היה מקום שנפל עמוד, ולא היה המשך למחיצות העירוב. ועוד היה מקום שהחוט היה קשור מן הצד לעמודים, ללא לחיים מתחת החוט. הרב שהזמין את הבדיקה, פנה למועצה הדתית עם דו"ח מסודר ומפורט על מספר מקומות שהיו במצב שאין בו ספק, ואי אפשר להכשירו כלל. הממונה על המועצה קיבל את הדברים בתדהמה, ויצא אל השטח, ראה את הבעיות החמורות, והבין שחייבים לתקן, ובלי תיקון אין עירוב.

חוט קשור מן הגדר של עמוד העירוב

יש לציין לשבח את הממונה על המועצה הדתית, שלא השתהה בזה לאחר שהתבררה המציאות, וביקש שנבוא מיד לסדר את העירוב. אלא שעד שהתגלגלו הדברים, הבדיקות והסיורים של כל הנוגעים בדבר, הגיע יום חמישי בצהריים, וכבר לא היה שייך לתקנו עד שבת, ונאלצו להודיע לציבור שלא יסתמכו על העירוב. באותה שבת, החל מיום חמישי, התעוררה סערה בין הציבור שומרי שבת, כיצד להסתדר בלי לטלטל, במציאות שבה אנו חיים, הדברים אינם פשוטים, לאדם שהורגל לטלטל. קשה מאוד להימנע מכך, ופתאום בשבת הוא שם לב, שאינו יכול לקחת כל מיני דברים הכרחיים, כמו מפתח לנעול את הבית, משקפי קריאה לבית הכנסת, אוכל לסעודה שלישית בביהכ"ס. ועוד.

ההימנעות מלטלטל בשנידע שהעירוב אינו כשר

הרבה סיפורי על הדברים שנמנעו מהם באותה שבת, וכמובן שלצערינו היו גם שלא ידעו להיזהר מטלטול, ולכן מיד לאחר השבת, הגיעו צוותות של עובדי עירוב, להתקין את החסר להשלמת העירוב, כדי שעד השבת הקרובה, כבר יהיה עירוב תקין. אחד האברכים סיפר שידידו הגיע לשבת עם תינוקת קטנה, והתכוון להתארח אצל קרובי משפחה. ולאחר שהגיע נודע לו שאי אפשר לטלטל, ולא ידע מה לעשות כדי ללכת לאכול סעודת שבת. אחד השכנים הציע לו שישמור לו על התינוקת וכך עשה, הוא מסר את התינוקת לשכן בבנין שישמור עליה [אחר שעשו עירוב באותו בנין], והלך לסעודה בלי התינוקת. [אנו מציינים דבר זה, כפתרון למקרים שאנשים נקלעים לישושים שאין בהם עירוב, שיש להשתמש באמצעות ביבי סיטר].

בזכותך - בתרומתך

הישושים שנמצאים בתהליך טיפול בימים אלו שלאחר המגבית
ישוב ר. בדרום / ישוב ז. בדרום / ישוב ש. בצפון / ישוב כ. במרכז / ישוב ר. במרכז / ישוב ח. מודיעין / ישוב מ. במרכז / ישוב ס. בצפון
ישושים שממתנים: ישוב י. בדרום / ישוב ל. בצפון / ישוב ע. בדרום / ישוב ב. בצפון, ישוב א. בצפון
השמות המלאים של הישושים אינם לפרסום מטעמים מובנים

הכשרת העירובים יחד עם ההימנעות מלטלטל בהם

בהזדמנות זו, לרגל הרחבת הפעילות בהכשרת עירובים בארץ, אנו רוצים לעמוד על נקודה מסוימת, ולהבהיר דבר שאינו רגיל בשאר נושאי הכשרות. בהכשרת עירוב עירוני, גם לאחר כל המאמצים, לא ניתן להגיע לרמת עירוב שכונתי, והרבה סיבות שכוללות גם דברים טכניים, וגם נושאים הלכתיים שאין להם פתרון, והשאלה היא אם כן, האם לאחר שמוקד העירוב אמר להם מה לתקן, והם תיקנו את כל הדברים, ואולי אף התיקון עצמו נעשה ע"י צוות העוברים שע"י מוקד העירוב, האם אפשר לטלטל. האם יתכן שיעשו את העירוב, ועדיין יש להימנע מלטלטל.

והתשובה היא כן: עשו עירוב ועדיין יש להימנע מלטלטל, כיון שיש דברים שאי אפשר לפתור אותם, כמו למשל השכירות מגוי ומומר, שאין בזמנינו שר העיר שיש לו סמכות המספקת להכשיר וכמו כן אי אפשר להעמיד לחיים, ולא ימלט שיתעקם איזה עמוד במשך הזמן, ובהכרח נאלצים לעשות את העירוב במצב כזה, להורות להם שכך הם יעשו. דבר זה אינו כשאר דברים, כמו למשל

בכשרות המאכלים [ברוב ההכשרים], כאשר מכשירים דבר מסוים, אומרים שהוא כשר ולא יאשרו דבר שאינו כשר [למרות שגם שם יש דברים שמוכרחים להקל].

הוסיבה היא משום שבמאכלים יש בידיך למנוע מלהכשיר מוצר מסוים, ואנשים שמבקשים כשרות לא יאכלו אותו. משא"כ בעירוב זו מציאות, שאנשים מטלטלים בכל מקום, גם כשהעירוב אינו כשר, מחמת שאינם יודעים, וגם אם יודעו שהעירוב אינו כשר, יבוא משהו ויעשה חוט ויאמר שיש עירוב. או שלא יקבלו את ההוראה מלתחילה. לכן הוראת גדולי ההוראה היא לעשות את העירובים לפי פוסקים מסוימים. למרות שאינם עיקר ההלכה, כדי להצילם ממכשול, שיהיה להם לפות משהו.

ויחד עם זאת נודיע בזאת, למי שמבקש לקיים דבר התורה הזאת, כי לא יטלטל בעיר הזאת, ויזכה לברכת השבת מקור הברכות.

הנהגה זו למדנו גם ממרן החזו"א זצוק"ל, שעמדנו בימים אלה על ציונו. בהנהגתו של מרן החזו"א בענין העירוב, היה דבר מיוחד וחריג, שהוא היה מחזק את עשיית העירובים יחד עם חיזוק הזהירות וההימנעות מלטלטל בהם. ידוע שמרן החזו"א היה מעודד את תיקון העירוב בבני ברק, ומסופר שהיה משפה (מחלק) את העצים ששימוש לעמודי העירוב בבני ברק, [חשש שהיה והחמיר בזה, למרות שבספרו משמע שסבר שהבליטות אינן פוסלות מעיקר הדין]. ופעם שכונסתני למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א עם חבורת חדשה על העירובין, הוא נהנה וסיפר זכור לו אין שמרן החזון איש זצוק"ל נתן לו לדפוק מסמרים בלחיים. ולעומת זאת החזו"א היה מורה שלא לטלטל בעירוב, להקפיד על כך מאוד, והיה מתריע על התקלות המצויות, וכן כשהיו באים אליו בחורים משיבת תפארת ציון עם הגמרא, היה אומר להם להשאיר אצלו את הגמרא עד מוצאי שבת.

כמו כן מסופר על מרן החזו"א ששהה בנופש בעיר צפת, ועבר וראה שאחד מעמודי העירוב עומד בתוך חצר המוקפת בגדר. דין זה מביא המש"ב (סי' ס"ג ס"ק ק"ג) שאפילו אם רק אחד מהעמודים נמצא בתוך מקום המוקף, לא מהני, וכל העירוב נפסל. [ופסק דעת המקור חיים (בתיקון עירובין), ועיין בחזו"א (סי' ע"ב ס"ק כ"ד) שביאר באיזה אופן מדובר]. החזון איש התחבט האם לפנות אל הרב, שמא הענין יפגע בכבודו, ולכן קרא למשמשו שיבוא איתו בלילה, ויחד הם הוציאו את העמוד, וחפרו בור חדש מחוץ לחצר, והעמידו בו את העמוד. והנה ברור שהחזו"א ידע שזה לא הבעיה האחרונה בעירוב של העיר, ובודאי שלא עמדו על קיום הוראות של החזו"א בעירובין, ובכל זאת כשראה שיש עמוד של עירוב שיש בו בעיה, טרח בעצמו לתקן אותו, ואחרי הכל היה מורה שלא לטלטל.

הנה הנהגת החזון איש בדבר זה, היא הנהגה חריגה, בדרך כלל רב שנותן כשרות לדבר כלשהו, למרות שנאלץ להקל בדברים מסוימים, הוא אומר שהמוצר כשר, ורק למדקדקים שחוקרים וניכר שהם מקפידים על עצמם, הוא מגלה שהכשר אינו חלק. קשה לאדם להשקיע להכשיר דבר, כשלבסוף לא יוכל לומר עליו שהוא כשר ויסמכו עליו. אבל כשמתבוננים, מבינים את הנהגתו של מרן החזו"א, שמצד אחד ראוי להציל את הרבים מחילול שבת ולהוסיף תיקונים סבב של האפשר, ויחד עם זה למנוע את מי שיכול להימנע מלטלטל במצב כזה, כיון שאינו מועיל להרבה שיטות.

"מוקד העירוב" לומדים מהחזון איש גם את דרך הנהגה זו, להשקיע בעשרות עירובים ללמד אותם לעשות דברים כהלכה, גם באופן שהעירוב לא יגיע לדרגה הרצויה לבני תורה, ויחד עם ההשקעה הגדולה לתקן את העירוב, מורים לשואלים את ההלכה הנכונה, שבחלק גדול מהמקומות עדיין יש להימנע מלטלטל בהם.

פעילות חדשה בלימוד הלכות לבודקי עירובים

בשבוע זה היתה עוד התקדמות מכובדת בפעילות המרכזית להכשרת עירובים ברחבי הארץ. כאמור בגליונות קודמים, המציאות בשטח מעידה כאלף עדים, שחייבים לחולל מהפכה מהושרת, להביא למצב שהעירוב יהיו עירובים כשרים, ולא שחוטים.

איננו יודעים אם המצב העגום כיום, הוא מחמת שאירע בזה שינוי לרעה, או שמא כך היה במצב גם בזירות קודמים. יתכן שפעם הבודק היה מביא יותר את הרב לשטח, ושואל יותר כיצד לעשות, או שהיה לוקח את התפקיד יותר ביראת שמים, ולומר יותר ומברר יותר טוב את התפקיד שאחראי עליו. כמו כן לא היה עושה עוד חמש תפקידים ביחד, כך שהיה מקדיש לעירוב את הזמן הראוי, והעירוב היה כשר לפחות ברמה שניתנת להיקרא כשר. אבל בין כה וכה זה לא יעזור לנו היום, לדעת מה היה פעם, אחרי שאנו מכירים את המצב שבו אנו נתונים, שאי אפשר להסמך על סתם עירוב, גם בישוב שיודעים שיש בודק, עד שתהיה הכשרה מקצועית ומוסמכת שתאשר שהבודק באותו מקום יודע את ההלכות, ועושה מלאכתו כהלכה.

יש להוסיף שהיסוד הזה אינו חידוש במערכת החיים שלנו. בזרונה שהמחזלים מצויים בכל נושא, לכן בנושא כשרות המאכלים, וכן בכל שאר הדברים של הלכה, ברור לכל שהמשגיחים צריכים לעבור לפני כן התליך הכשרה ומבחן, ואין דבר כזה להעמיד משגיח ללא לימוד עם תעודת הכשרה מינימלית, וא"כ ברור שגם בעירוב יש צורך בלימוד והכשרה, עם מבחן ותעודה. אין ספק שבלי זה יהיו טעויות ומכשולות רח"ל.

והנה כיום המצב שאין לבודקי העירובים שום מסלול הכשרה, מבחן, ואפילו אין לימוד מסודר. [והלימוד של מבחני הרבנות, הם רק לרב ולא למשגיח שנמצא בשטח, וגם הרבנים אינם מתעסקים בפרקטיקה המותאמת למציאות בת ימינו]. ברוב הישובים הבודק לא למד את ההלכות, ואינו דורש מעצמו לדעת, אלא הוא עושה חיזוקי למה

חוט קשור לראש עמוד תאורה מחוץ לעמוד

שהוא רואה בשאר העמודים, וכיון שלא למד את ההלכה, אינו רואה הבדל בין חוט שקשור מעל העמוד לחוט שקשור מן הצד, וא"כ ברור שיהיו מקרים שבהם החוט מן הצד, והעירוב כולו פסול.

הפתרון הראשון לדבר זה הוא שהבודקים ידעו את ההלכה, הלכה עם הפרקטיקה, להבין באיזה צורה צריך שיהיו ראשי העמודים, ואיזה דבר יכול בקלות לפסול אותם. וכל זמן שהאחראי אינו בקי בהם, זה אומר שיש חוטים, ולא שיש עירוב!

חוט העירוב שאינם קשורים כדיון

כחמשך לדברים נביא כמה דוגמאות ממקומות שנבדקו בשבועיים אלו בלבד, כדי לראות בחוש את גודל הבעיה הקיימת כיום במקומות רבים לצערנו, על מנת לחזק אצלנו את הזהירות בשמירת שבת, להימנע מלטלטל במקומות שעדיין לא הוכשרו ע"י בודק מוסמך ומוכר.

באחד מהעירובים שנבדקו בשבוע האחרון, הגיע הבודק ועבר עמוד אחרי עמוד, בתחילת הדרך הוא הבחין שהמצב אינו מפקח מספיק, אבל בינתיים היו עמודים עם חוטים מעליהם.

בשלב מסוים הוא הגיע לפינת הישוב, ושם חיתנה לו הפתעה, חוט העירוב היה קשור לעמוד תאורה שעומד בסוף המושב, והחוטים אינם מעל העמוד כלל. מתוך התבוננות הוא הבין שכנראה היה עמוד בסביבה זו, והוא נפל עקב עבודות עפר, ולכן האחראי קשר את החוט לעמוד התאורה. והנה בעמוד כזה יש אפשרות לקשור את החוט בצורה כשרה מעל העמוד, וזה אם החוט יהיה מעליו ממש, ורק מחמת שמי שממונה לקשור את החוטים בעירוב אינו מכיר את ההלכה, הוא עשה את החוט מן הצד. אילו הוא היה יודע מהי המשמעות של חוט אחד שקשור מן הצד, בודאי שהיה עושה את התיקון כהלכה, ומשקיע עוד קצת מאמץ להכניס בורג בראש העמוד, כדי שהחוט יהיה כשר ויהיה עירוב, הוא רוצה לעשות טוב, הוא רוצה מצוה, אלא שחסר את הידע בהלכה.

ראש עמוד שהמורלים מורגז החיצוני

באותו ישוב היה עוד מקום נוסף שהבודק התפלא על הפתרון שעשה האחראי. באחד המשקים (חצרות הבתים ביישובים), בנו מחסן גדול, ועקרו את עמודי העירוב, דברים אלו מצויים מאוד הרבה ביישובים, וגם כאשר עושים עירוב חדש ומסודר, יתכן שכעבור שבוע או שבועיים צריך להוסיף שני עמודים חדשים, בגלל מחסן חדש או רפת חדשה, שהוקמה תחת צורות הפתח של העירוב. אלא שהדברים האלו אינם מתחדשים כל שבוע, אלא פעם בכמה חודשים, ולכן אם האחראי עומד על כך, ומתקן כל פעם כראוי, הוא יכול להוסיף תקציב של שנים עד חמשה עמודים בשנה, ולסדר את העירוב כהלכה. אבל אם אינו עומד על כך, דוחים אותו מיום ליום, והוא נאלץ לעשות פתרונות חילופיים לעמודי עירוב, שכמובן בחלק מהמקרים אינם פתרונות כשרים.

במקרה זה האחראי קשר את חוט העירוב אל מוט ברזל, שהיה מחובר בגובה אל קצה המחסן, והוא כרך את החוט סביב למוט הברזל, מפני שלא היה לו ראש של עמודי עירוב, והנה בדבר זה יש שני דברים חמורים, א. החוט אינו מעל ראש העמוד, אלא מן הצד של העמוד, וזה לבד פוסל מעיקר הדין, ב. העמוד הזה תלוי באוויר, שגם אם החוט היה מעליו, אינו כשר לעירוב, כמבואר בשו"ע וברמ"א (י"ט ס"ג טע"פ ד' ז'), שכמו שמחיצה תלויה לא שמה מחיצה, כך גם עמוד שיש לו כללי מחיצות, אם הוא מוגבה מהקרקע ג' טפחים, אין לו דין עמוד, ואין לחוט דין צורת הפתח.

בהמשך היה עמודים שהחוט היה קשור בראשו, אבל הראש לא היה תקין, מוטות הברזל היו מבחוץ והחוט שקשור להם אינו מעל העמוד. בדברים אלו יש מגוון של דברים הפוסלים, שהתקציב שלהם אינו גדול, רק צריך את הידע ההלכתי, שהבודק ידע כיצד לעשות. ויתן ה' שנזכה ללמוד וללמד, לשמור לעשות.